

УДК 321.01

Н. РЖЕВСЬКА

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ ПРИРОДИ ДЕРЖАВИ (ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

Розуміння державності, як сукупності форм практичної інтерпретації загальнозначущих результатів пізнання, дає змогу збагатити природу сьогоднішньої трактовки державності, допомогти їй збагнути утилітарну сутність, позбавити невластивої суб'єктивності.

На нашу думку, це можливо саме через визнання рухливості форм практичної інтерпретації пізнання, їх багатоманітність у відповідності до рухливої природи символу, яким виступає держава, поєднуючи у ньому світ реальності та думки.

Завдання полягає лише в тому, аби на кожній новій сходінці, досягненій цивілізацією у диференціації свідомості, успішно компенсувати втрати змісту, який принципово не може бути формалізований шляхом «пошуку нової інтерпретації, прийнятної для даного ступеня, з тим щоб пов'язати все ще існуюче в нас життя минулого з життям майбутнього, яке загрожує вислизнути від цього» [1;93]. Якщо ж таке пов'язування не відбувається, може виникнути різновид свідомості, котра не орієнтована на минуле і безпорадно поступається будь-якому впливові, адже з втратою минулого теперішнє втрачає свій сенс.

У такій ситуації держава може перетворитися на інтерпретацію. К. Юнг називає її "психічною епідемією", маючи на увазі тоталітарні режими.

Державність тоталітарного режиму - окремий випадок інтерпретації загальнозначущого. З уявної ідеї, якою вона є насправді, держава перетворюється у головного життєдіяча, принципову основу життєдіяльності.

Отже, "моральна відповідальність особи неминуче змінюється державними міркуваннями" [2;8]. Ці абстрактні міркування, прагнучи прив'язати до себе все живе, стають змістом людського життя, загальнозначущими результатами пізнання, що може створити лише живе життя.

З абстрактних понять, якими вони є насправді, суспільство та держава перетворюються немов би у живу істоту, здатну продукувати загальнозначущі результати пізнання не лише незалежно від окремої

людини, котра іноді добровільно, а іноді примусово делегує цю інтелектуальну функцію державі-монополісту.

Перетворившись на головну діючу особу, державність стає об'єктом виробництва. Вона є джерелом загальнозначимого досвіду, втілюючи сукупність людського життя, його душу, а відтак з символічної форми сутності перетворюється на, неї саму, виступає матір'ю всіх людських фактів. «матір'ю цивілізації та її руйнівниці-війни» [1;254].

Тоталітарна держава не лише позбавляє людину її прав а й позбавляє її душевної самотності, забираючи в неї метафізичну основу її буття, здатність розуміти природу сутності.

Рішення окремої людини втрачає своє значення і лишається лише сліпий рух мас, порушення причинно-наслідкового зв'язку пов'язане з неадекватною інтерпретацією сутності, тобто, брехня "перетворюється у принцип політичної діяльності" [1;17].

Небезпека, тоталітарної держави особливо велика для суб'єктів країн нової демократії, значною мірою зумовлена архаїчними формами практичної інтерпретації загальнозначущого досвіду, дуже подібними до тоталітарного вигляду.

Як і тоталітарна держава, міф не дає відповіді на питання "чому", він лише навиває напрям - "звідки" походить зміст усього.

"Архаї - початки, або первісні принципи, субстанції, ніколи не старіють, ніколи не можуть бути перевершеними і утворюють все і завжди" [1;18].

Міфологічні події, що керують життям у частини населення молодих незалежних країн, суть архаї. Вони формують ґрунт або підмурки світу, адже все будеться на них. До міфологічного виду інтерпретації загального досвіду близька інтерпретація тоталітарної державності. Цей факт створює об'єктивні передумови найімовірнішого засвоєння молодими етносами саме тоталітарних форм омріяної незалежної держави.

Як не прикро, але тоталітарна держава не вимагає від особи високого ступеня індивідуального розвитку, нав'язуючи груповий досвід нижчого ґатунку, ніж індивідуальний. Це пов'язано з тим, що загальна психіка, яка виявляється в групі, нижча, від рівня індивідуальної психіки. Якщо це дуже велика група людей, колективна, психіка буде швидше подібна до психіки тварин, й цієї причини "етнічні установки великих організацій завжди сумнівні" [1;264].

Цей висновок підтверджує А.Дж.Тойнбі, визначаючи архаїзм як добре продуману політику, мета якої - швидки проти течії життя, протестуючи супроти традиції, закону, внодобань, совісті, проти суспільної думки.

Націонал-соціалістичний рух у німецькому рейсі - вражаючий приклад романтичного варіанту, коли Німеччина у відчай перед могутнім приниженням звернулася до власного минулого. Німецькі націонал-соціалісти проголосили "культ крові та Землі" й зв'язного антисемітизму, прагнучи знайти у цьому натхнення до рішучих дій, прагнучи пов'язати минуле і сучасне.

Рціональні форми тоталітарної держави з успіхом паразитують на колективній свідомості, найлегшому та зручному піднесенні особи на найвищий рівень відчуття життя без реальних змін у ньому. Адепти тоталітарної держави вперто апелюють до колишнього колективного досвіду, який може пробудити в особи спогади, де вона відчуває себе людиною серед людей. При цьому відбувається уявне взаємозбагачення суб'єктів цих спогадів; рисами, якими вони не володіють. Така ситуація створює певне відчуття комфорту та врешті-решт призводить до того, що в межах раціональної (нехай і тоталітарної державності) людина, починаю вимагати від неї і реального збагачення цих рис.

Навіть при загальній потребі вона прагне вимагати їх як своє право, "замість того, щоб зробити зусилля і здобути їх самим". На практиці, виявляються звички вимагати від держави все. У свою чергу держава продовжує усвідомлюватися в архаїчній традиції як надраціональний інститут. Але тоталітарна держава раціональна, вона складається з таких самих людей, котрі мають власні вимоги.

Логічний розвиток цієї тенденції об'єктивно веде до комунізму, де кожна, людина прагне підкорити суспільство, а останнє уявляється диктатором і рабовласником - як відповідь на несправжні вимоги. К. Юнг попереджає про те, що той, хто підпорядкувався комунізму, "може прийти до фашизму" [1;264].

Отже тоталітарна, держава - особлива, держава. Вона нагадує абсолютну монархію, в якій нема підданих а є тільки раби.

Такий розвиток подій стає можливим через втрату суб'єктом духовної рівноваги - основи свого буття. В свою чергу ця втрата відбувається завдяки набуття переддержавними формами практичної інтерпретації загальнозначущих результатів пізнання невластивого їм раціонального характеру. Носії таких алгоритмів інтерпретації розглядають їх передусім як засіб збереження основи людського існування - душевної рівноваги, адже людина від природи розуміє, що її свідомо діяльність будь-коли може бути порушена внаслідок втручання неспівпадних контролю зовнішніх та внутрішніх сил. Звідси прагнення людини до обмеження раціонального

аспекту своєї природи, приведення її у відповідність до первинної антропoidної диспозиції.

Конкретно-історична форма тоталітарної держави перебирає на себе духовні властивості продукування образів незалежно від чуттєвого сприйняття та. маніпулювати ними, позбавляючи їх автономного характеру. Держава починає виступати творцем духу, вищої сутності через наявне нею володіння, відбираючи в людини основу метафізичного буття. Моралісне рішення окремої людини втрачає своє значення, водночас втрачається рівновага, між ускладненням раціональної природи людського та спрощеним ставленням до її духовної, сутнісної складової.

Якщо не компенсувати зовнішній об'єкт внутрішнім, "виникає необмежений матеріалізм, підсилений максимальною самовпевненістю або згасанням самостійної основи, що зрештою відповідає ідеалам тоталітарної держави" [1; 295].

Одним з цих ідеалів є аполітичність особи - "відмова від дії того, у кого нема потреби знати, чого він хоч", бо він хоче лише одного: здійснювати себе в своєму, позбавленому світу, самобутті, немов би у позбавленому часу просторі" [3;342].

У випадку маніакальної самонадіяності люди сліпо потрапляють у політичне водіння. Вони незадоволені своїм існуванням і звинувачують обставини, в яких шукають одинокую причину, замість того, аби шукати її в самих собі.

Незважаючи на те, що ці люди навіть не знають того, що їм необхідно знати, а також того, чого власне хочуть, " вони говорять, вибирають і діють так, немов би це їм відомо " [3;342]. При цьому поспішні висновки відразу призводять від нижчого знання до брехливої безумовності фанатизму.

Отже, прагнення молодих етносів демократичної хвилі використати вже існуючі державні форми для природного процесу власного самовизначення об'єктивно підштовхує їх до тоталітаризму. Вони прагнуть відразу використати результат чужого цивілізаційного розвитку в надії, що їм вдасться повторити саме процес, який призвів до цього результату.

Та зміст переддержавних форм занадто міцно пов'язаний з етнічною свідомістю - свідомістю розрізнення " своїх від чужих". Тому засвоєння чужого досвіду наштовкується на його сприйняття етносом як порушення етнічної консолідації. Це призводить до "втрати душі" його суб'єктів. У результаті цього відбувається зниження психічного рівня етносу, в його членів нема " ні бажання, ні відваги зустрічатися з проблемами дня" [1;258], адже все, що поступає до нас ззовні, може стати нашим власним лише тоді, коли ми володіємо повнотою, адекватною поступаючому змісту.

Дійсний розвиток власної універсальної держави має на увазі усвідомлення розвитку, початок якого приховується у внутрішніх причинах. Суспільство зростає разом з величиною завдань, які розв'язує. Воно повинно мати внутрішній механізм саморозвитку. В протилежному випадку, навіть саме складне завдання не принесе користі, а буде ним знищене.

1. Юнг К. Душа и мир : шесть архетипов. — К., 1996. — 383с.
2. Юнг К. Современность и будущее. — Мн., 1992. — 89с.
3. Ясперс К. Смысл и назначение истории. — М., 1991. — 527с.

N. Rzhavs'ka

THE PECULIARITIES OF THE INNER NATURE OF THE STATE (PSYCHOLOGICAL ASPECT)

The issue of psychological aspect of the inner structure of the state is touched upon in the article. The actual development of the universal state is focused upon the development that is based on the inner determinants. The society is improving alongside with the enhancement of its objectives. The most complicated task will not come out as beneficial in the opposite case, but will be extinguished by the society.